

Arbeidsinnvandringens effekter på norsk økonomi, hva vet vi?

Oddbjørn Raaum
I samarbeid med
Bernt Bratsberg og Knut Røed

Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning

Ragnar Frisch Centre for Economic Research

www.frisch.uio.no

Hva vet vi (ikke)?

- Ulike data kilder gir oss detaljert informasjon om innvandrerne; Hvor mange kommer og drar, hvor de jobber, arbeidsmarkedsutfall (arbeidsløshet inntekter), overføringer mm
- Enda bedre informasjon for resten av befolkningen
- Effekt = forskjell fra det kontrafaktiske,
  - Krever at vi setter to alternative utviklinger opp mot hverandre og måler forskjellen
- => Effekter er ikke enkle å spore
- Utvalgte temaer

Samfunnsøkonomiske metoder for kontrafaktisk utvikling

- Økonomiske, tallfestede modeller der en simulerer ulike alternativer:
  - Eksempel; SSBs planleggingsmodeller er en sammenlikner alternativer til en referansebane.
  - Typisk makroperspektiv
- Økonometrisk metoder basert på mikrodata der en identifiserer effekter av arbeidsinnvandring ved å sammenlikne ulike deler av økonomien med ulik eksponering
  - Våre bidrag av denne typen
  - Oftest mer partielle effekter, men mer presis idenitifikasjon

Effekter på offentlige budsjetter

- Tverrsnittstudier fra Norge og Storbritannia
  - - Nettobidrag fra arbeidsinnvandrerne fra nye EU-land
  - (Studiene tar ikke hensyn til evt effekter på lønn eller sysselsetting for øvrige grupper)
- Kritisk avhengig av yrkesdeltaking på lang sikt
  - Stor usikkerhet, avhenger av konjunkturutviklingen, innvandrere særlig utsatt
  - Øyeblikksbilde på tvers av aldersgrupper representativt? Hvor lenge forblir dagens 40-årige arbeidinnvandrere yrkesaktive?
- Men hvor interessant er regnskapet for offentlige budsjetter gitt at vi i liten grad kan regulere strømmene? Viktigere hvilke virkemidler som sikrer høy varig sysselsetting.

Effekter av innvandring på lønnsstruktur

Ulike grupper

- I. Hvordan lykkes nykommerne selv
- II. Effekter på oss som er her, inkludert tidligere ankomne innvandrere

Tidsperspektivet

Kort sikt: Gitt real- og humankapital

Lang sikt: Tilpasning av både real- og humankapital
(inkl neste generasjon)

–Eks Røed og Schøne (2015); Valg av yrkesfagslinjer påvirkes av innvandring på tvers av bransjer

Lønnseffekter av innvandring – mekanismer

- Endrer institusjonelle rammer for lønnsdannelse?
  - Sentraliserte oppgjør. Konkurransetsatt industri fremdeles «frontfag». Ingen store endringer siste 10-15 år, for eksempel Gjelsvik, Nymoen og Sparmann (2014).
  - Allmenngjøring av tariffavtaler. Etter 2004. Delvis som respons på arbeidsinnvandring.
    - Også bedrifter uten tariffavtale må betale minstelønn (normallønn i rengjøring)
    - Stadig flere bransjer
- Likevel, stor del av lønnsveksten bestemmes lokalt => arbeidsinnvandringen vil kunne påvirke forskjellige grupper ulikt

Økt arbeidstilbud

- Bevegelse langs etterspørselskurven for arbeidskraft?
Lønnen ned for at bedriftene skal være villige til å ansette flere
- Flere typer arbeidskraft:
  - Avhengig av substitusjonsforhold mellom grupper av norskfødte og tidligere ankomne innvandrere
  - Komplementaritet: Mer av en type øker produktiviteten til andre grupper?
- Endrete «alternative jobbmuligheter» i modeller for lønnsdannelse med forhandlingsstyrke

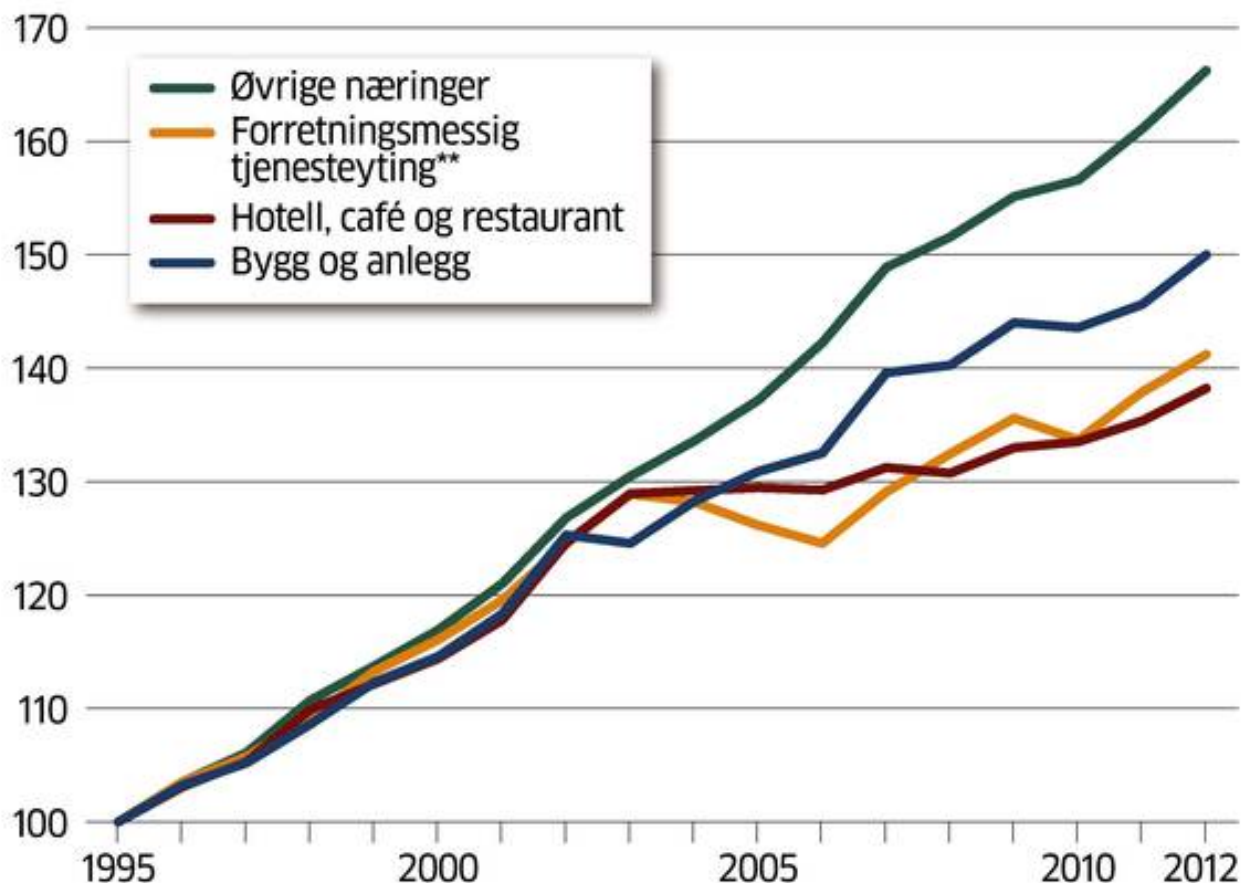
Effekter på lønnsstruktur (empirisk)

- Innvandringen ikke jevnt fordelt mellom (yrkes) grupper
=> mulig å identifisere effekter
- Lønnseffekter er vanskelig å spore i data. Observerer sjelden fall i lønninger ved stor arbeidsinnvandring.
- Innvandring størst i bygg/anlegg og i privat tjenesteyting (yrker med små krav til formell kompetanse)
- Ulik lønnsutvikling på tvers av næringer (illustrasjon Aftenposten 3.10.13); innvandring eller andre grunner?
- Merk; kraftig reallønnsvekst alle grupper. Noen sterkere vekst enn andre.

Ulik lønnsvekst

Utviklingen i lønn* i næringer med høyest innvandrерandel siden 1995. Tallene er justert for inflasjon og viser derfor reallønnsvekst. 1995=100.

*Bare for Fastlands-Norge. Lønn pr. utførte timeverk.

**Blant annet vikarbyråer, reisebyråer og rengjøringstjenester

KILDE: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå

Empiriske strategier

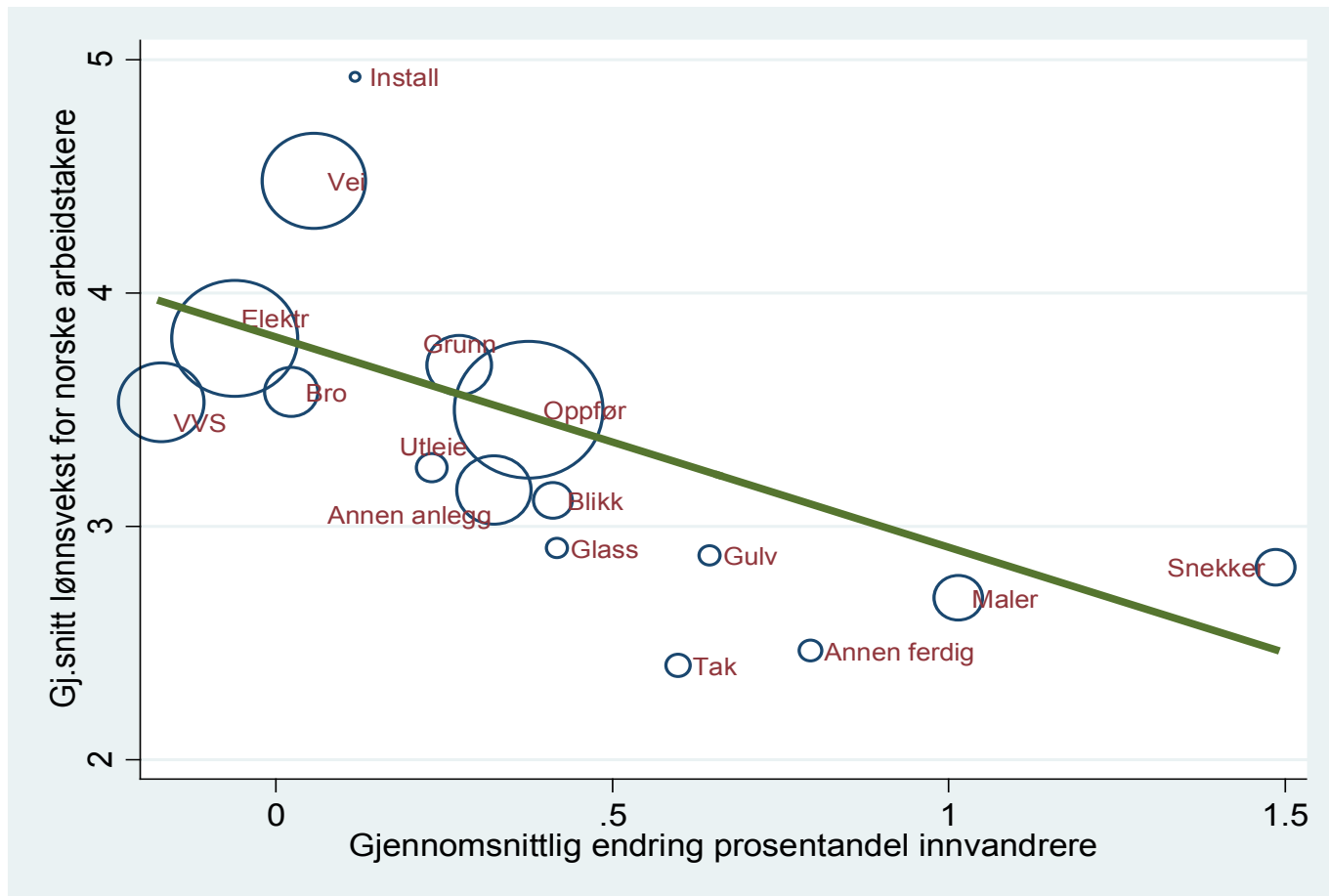
- Arbeidsmarkedet delt opp i ulike celler
- Endring i relativt lønnsutvikling på tvers av grupper
- Gruppeinndeling
  - (i) yrke
  - (ii) kompetanse; utdanning*erfaring
  - (iii) geografiske områder

Metodiske utfordringer

- Arbeidsinnvandrerne går dit jobbene finnes
  - Høy etterspørsel eller fall i tilbud fra andre
- Selektiv mobilitet fra «innfødte» (som respons på innvandring)
- Virkninger på lang sikt; justering av realkapital og humankapital/utdanningsvalg

I. Lønnsstruktur bygg og anlegg

- Bratsberg, Bernt, and Oddbjørn Raaum (2012), “Immigration and Wages: Evidence from Construction,” *The Economic Journal* 122(565): 1177-1205.
- Bedriftstype; aktivitet fra næringskode, tilnærming til yrke
- Sertifisering / barrierer for noen yrker, mens åpent for andre
- Enkel ide: elektrikere og rørleggere vs snekkere og malere
- Innen bransje for å unngå etterspørselssjevhet
- Individfaste effekter for å unngå selektiv utmigrasjon av innfødte

Anslag:

1 % poeng
høyere
innvandrерandel

=>

0,7% lavere lønn
for gruppen

Endring i prosentandel innvandrere og lønnsvekst i bygg and anlegg

Note: Basert på Figur 3 i Bratsberg og Raaum (2012).

Lønnseffekt sterkest for lavt utdannede norskfødte og tidligere ankomne innvandrere

Prosentvis endring i lønnsnivå når innvanderandelen går opp med 1 prosentpoeng. Bygg- og anleggsbransjen 1998-2011.

Faste individeffekter

	Norske med høyere utdanning	Norske med lav utdanning (ikke fullført videregående)	Tidligere ankomne innvandrere
Effektanslag	-0,338	-1,150***	-0,992***
Standardfeil	(0,219)	(0,186)	(0,161)

Kilde: Bratsberg og Raaum (2012)

II. Nasjonale kompetansegrupper

- Bratsberg, Bernt, Oddbjørn Raaum, Marianne Røed, and Pål Schøne (2014), “Immigration Wage Effects by Origin,” *Scandinavian Journal of Economics* 116(2): 356-393.
- Inspirert av Borjas (2003)
- Utdanning * erfaring – celler
  - erfaring i Norge
  - korleksjon for seleksjon inn i arbeidsstyrken
- Ulike effekter av innvandring etter opprinnelsesland (substituerbarhet i forhold til innfødte varierer)

Tabell 2: Effekter av økt innvanderandel innen kompetansegruppe

	Inntekt, norske menn	Lønn, norske menn	Lønn, innvandrere menn	Lønn, norske menn		
				<u>Innvanderandel etter landbakgrunn</u>		
				Norden	Øvrige rike land	Fattige land
Koeffisient for innvanderandel	-0,978 (0,201)	-0,484 (0,215)	-0,966 (0,195)	-2,748 (0,936)	-0,568 (0,582)	-0,139 (0,289)

Note: Tabellen er basert på Tabell 2, 3, 4 og 5 i Bratsberg, Raaum, Røed og Schøne (2014). Standardfeil klustret innen 32 kompetansegrupper vises i parenteser.

Koeffisient/100 for effekt på log inntekt (eller lønn) av ett prosentpoeng økning i innvanderandelene

For eksempel: -0,484 : Ca 0,5 prosent lavere lønn når innvanderandelen opp med 1 prosentpoeng

Fortrengning av jobber?

- Det er den substituerbare arbeidskraften som har høyest risiko for å falle ut av arbeidsmarkedet.
- Lett tilgang på arbeidskraft fra utlandet kan derfor gjøre det vanskeligere å nå målet om et inkluderende arbeidsmarked – med plass til alle.
- Få norske studier; utfordringer som i lønnsstudier + mulig omvendt kausalitet
- Arbeidstakere fra Sverige fortrenger i stor grad norsk ungdom (Sundt, 2012, Bratsberg og Raaum, 2013).

III. Ungdommer

- Bratsberg, B., and O. Raaum (2013), “Migrasjonsstrømmenes påvirkning på lønns- og arbeidsvilkår”, *Samfunnsøkonomen*, 127(3): 18-29.
- Svensker (ungdommer) i det norske arbeidsmarkedet
  - majoriteten ikke bosatte
- Ulik geografisk fordeling pga reiseavstander, avspeiler i mindre grad jobbmuligheter
- Effekter på arbeidsinntekter norske ungdommer?

- Økt arbeidsinnvandring fra Sverige medfører
  - Lavere sysselsetting og inntekt for norske ungdommer
    - For eksempel 21 år: Inntekt ned med 2,5 prosent om innvandrерandelen øker med ett prosentpoeng
  - Særlig sterk effekt for yngre og ungdommer/unge voksne i utdanning
  - Svak effekt for 25-åringene som er ferdig med utdanningen

Svakheter ved eksisterende norske studier

- Få grundige studier av jobbfortrengning hele arbeidsmarkedet (og for utsatte grupper)
  - Fersk tysk studie viser at innstrømning til jobb hos øvrige grupper svekkes av økt arbeidsinnvandring.
- Mangler test av yrkesoppgradering blant norskfødte (Friedberg, Peri m/kolleger)
  - Nyere studier fra Danmark: Innvandring (flyktninger) gir høyere lønn og sysselsetting via mobilitet over i bedre betalte yrker
- Realinvesteringsrespons avgjørende for effektene for lønn og produktivitet på lang sikt, ingen norske studier (enda)
- Pågående og planlagte prosjekter både i forskningsmiljøene og departementet

Avslutning

- Institusjonelle rammer for lønnsfastsettelse «uendret», fremdeles frontfag og betydelig sentralisering/koordinering
- Allmenngjøring av tariffavtaler etter 2004; men det er kun for minstelønn (unntak; normallønn i rengjøring)

- Empiriske studier av partielle lønneffekter finner typiske estimater mellom -0.4 og -1.1 =>

1% poeng økning i innvandrersandelen fører til reduksjon i lønnen for gruppen med 0.4 til 1 prosent

Størst (negativ) lønneffekt av innvandring av nordisk innvandring og for grupper med lav kompetanse

Arbeidsinnvandring gir vinnere og tapere

- Samlet verdiskapning øker når arbeidstakere flytter til et land med langt høyere lønn (produktivitet)
- Vinnere og tapere, men ikke alltid lett å skille
- Vinnerne:
  - Arbeidsinnvandrerne selv og bedriftene de er ansatt i
  - Konsumenter i mottakerland (flere og billigere tjenester)
- Tapere (?):
  - Lik arbeidskraft i mottakerlandet => Større ulikhet i mottakerlandet
  - Mange ulike effekter på hjemlandet

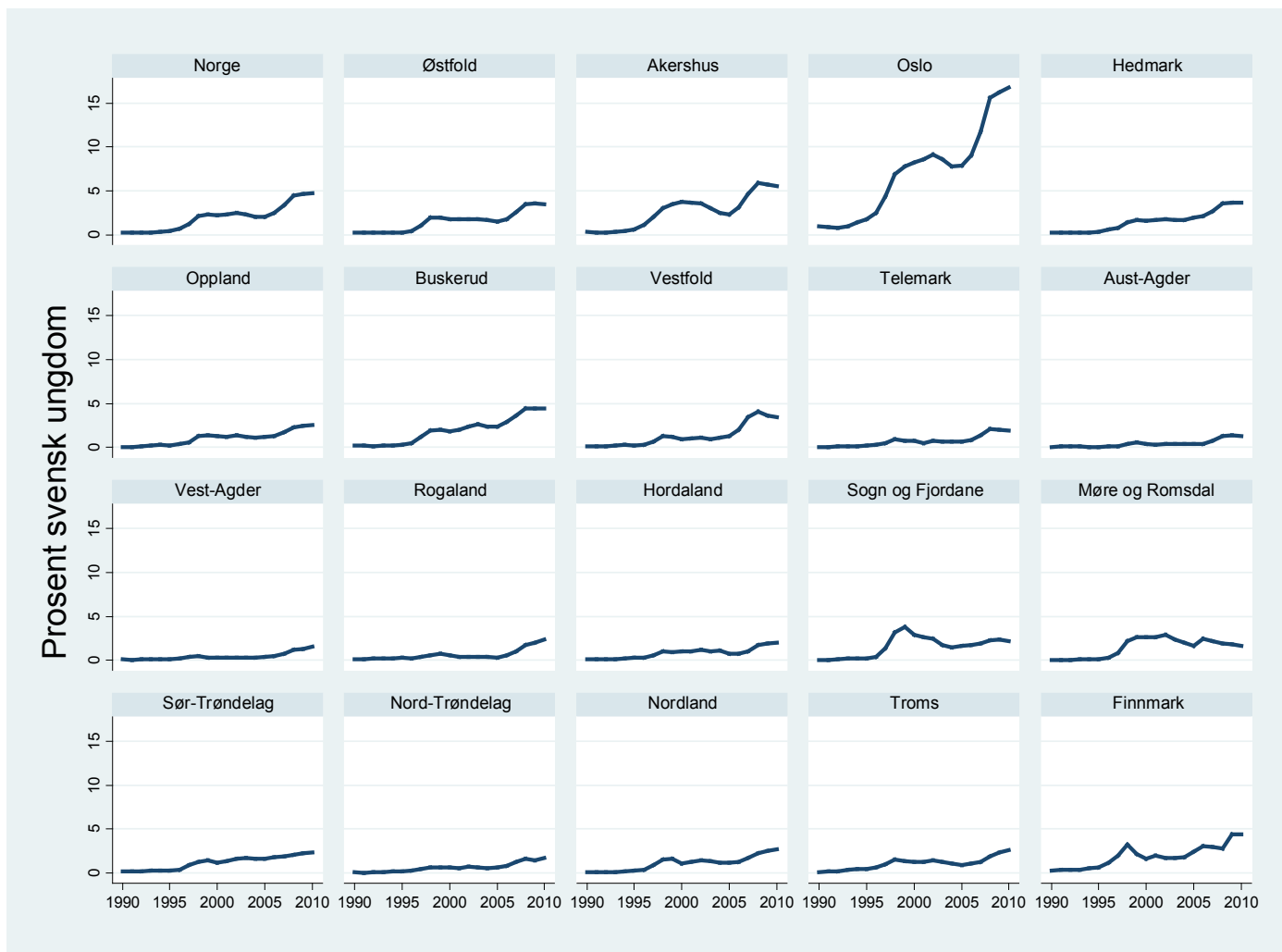
Nye rammer for den makroøkonomiske politikken?

- Migrasjon reduserer risikoen for inflasjonspress
  - Høy aggregert etterspørsel og lav arbeidsledighet gir høy innvandring istedenfor høyt lønns- og prispress.
- En ny automatisk stabilisator: Mindre behov og rom for finans- og pengepolitikk til å påvirke arbeidsledigheten.
- Men den økte fleksibiliteten er neppe symmetrisk.
  - Hva vil skje framover om Norge er på vei inn en kraftig nedgangskonjunktur?

Ekstrasider – detaljer

Ulik geografisk fordeling

Effekt av økt andel svenske ungdommer

		ln(årsinntekt)	
		Alle	I utdanning
Alder:	17	-2,45 (0,28)	-2,41 (0,28)
	21	-2,73 (0,20)	-2,50 (0,25)
	25	-0,72 (0,15)	-1,48 (0,28)

Innvandring og utjevning av regional ledighet

- Bidrar innvandring til å smøre arbeidsmarkedet?
- Utjevning av arbeidsledighet mellom regioner
- Økt innvandring => mindre forskjeller i arbeidsledighet mellom regioner